

Undersøkelse av merket elg i Løten og Stor-Elvdal: Høyereleggende områder må være forvaltningsmessig enhet

De høyereleggende områdene mellom Østerdalen og Mjøså/Gudbrandsdalen må behandles som en forvaltningsmessig enhet både når det gjelder kvotebestemmelse og jaktidsfastsettelse. Spesielt må beskatningen av elgen på Hedmarksvidda sees i sammenheng med beitesituasjonen i Løten og Stor-Elvdal.

Dette viser studiene av vandringsmønsteret til 30 elg som ble merket i hver av kommunene Stor-Elvdal og Løten vintrene 1987 og 1988.

Formålet med elgmerkeprosjektet var å finne ut hvilke områder vinterstammen i Løten og Stor-Elvdal benytter gjennom året, med spesiell vekt på hvor dyrene oppholder seg i løpet av jakttiden. For å oppfylle denne målsettingen ble prosjektet konsentrert om en kartlegging av vandringsene til kalveførende kyr.

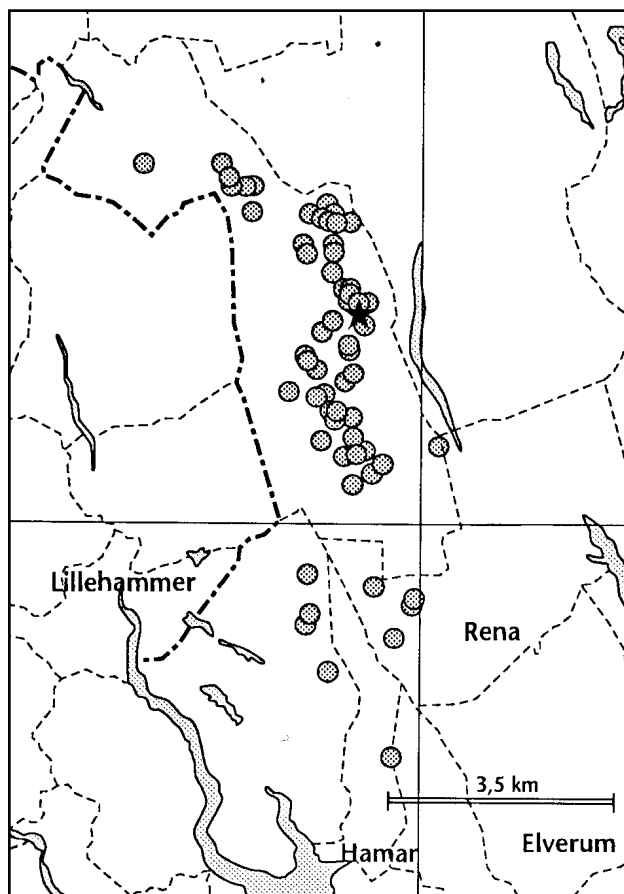
Trekkelg stor andel

Merkingene i Stor-Elvdal viste at trekkelgen utgjør en stor andel av vinterbeitebestanden i kommunen. Vandringsmønsteret viste at disse dyrene hovedsakelig kommer vestfra. Videre skjer det en del vandring langs dalføret i mer sørlig retning, slik at enkelte dyr fra Stor-Elvdal benytter vinterbeitene i Åmot.

I Løten viste vandringsmønsteret at elg som oppholder seg innenfor et begrenset område om vinteren, kan ha vidt forskjellig tilhørighet sommer og høst. I Løten var to trekkretninger framherskende, en sørlig og en nordlig. Størstedelen av trekkelgen kom imidlertid nordfra.

De høyereleggende områdene i tilknytning til Åstadalen er viktige sommeroppholdssteder for elg både fra Stor-Elvdal og Løten. Med det omfanget som trekket

Observasjoner av elg merket i Stor-Elvdal. Oktober-desember 1988. Sentrum i merkeområdet er vist med stjerne (★).

må ha, er det viktig at beskatningsopplegget i disse områdene sees i sammenheng med vinterbeiteressursene både i Løten og Stor-Elvdal.

Felles forvaltningsenhet

Vandringsmønsteret sammen med den store konsentrasjonen av vinterdyr i Løten tilsier at kommunene Ringsaker, Vang og Løten bør betraktes som en felles elgforvaltningsenhet.

Selv om ikke all elg i Ringsaker og Vang benytter Løten som vinterbeiteområde viser merkingen at utviklingen av

beiteressursene her vil ha stor betydning for elgstammens utvikling også i disse kommunene.

Trekk først i oktober

Merkingen viser at trekket kan begynne først i oktober. Undersøkelser i andre områder har vist at tidspunkt for trekket er avhengig av tidspunktet for snøfall; derfor er det viktig at jakten kommer i gang tidlig, slik at jevnest mulig beskatning over størst mulig areal kan oppnås. Peilingene viser også at elgen kan bevege seg fort over kommunegrensene på denne tiden av året. Derfor er det viktig med én jakttid i disse høyereleggende områdene.

Elgstammen må reduseres

En samfunnsmessig akseptabel løsning på konflikten mellom skogbruk og samferdsel på den ene siden og viltinteressene på den andre, kan bare oppnås ved at utbyttet som kan hentes ut fra elgstammen sees i direkte sammenheng med utgiftene forbundet med elgen. Størrelsen på elgstammer må tilpasses gjennom jakten.

På begynnelsen av 1980-tallet var det i Hedmark problemer med et stort antall trekkelg som ble konsentrert til svært avgrensede områder om vinteren. Det oppstod store beiteskader på furuskogforyngelsen og problemer med påkjørsel med tog og bil. Selv om mange skjøtselstiltak er prøvd for å redusere disse problemene, er det klart at omfanget er nært knyttet til tallet på elg i områdene.

Vinterjakt uønsket

Det fantes to muligheter for å oppnå en reduksjon i bestandsstørrelsen. Elgen kunne beskattes på vei til vinterbeiteområde-

ne, eller etter at den var kommet fram. Den andre muligheten var at elgstammen ble beskattet hardere gjennom ordinær jakt. Både viltmyndigheter og rettighetshavere betraktet vinterjakt på elg som uønsket og derfor som uaktuell som et regulært forvaltningstiltak.

Løten og Stor-Elvdal har tradisjonelt vært kommuner der konflikten mellom elg samferdsel/skogbruk har vært stor. På denne bakgrunn ble sentrale viltforvaltningsmyndigheter allerede tidlig på 80-tallet kontaktet fra lokalt hold. Man ønsket et merkeprosjekt for å få kartlagt hvor elgen i disse kommunene oppholder seg i trekktiden.

Ny merkemethode

Gjennom forskningsprogrammet "Elgskog-samfunn" var det på denne tiden utviklet en metode som gjorde at man effektivt kunne merke et stort antall elg, med liten belastning for dyrene. Derfor ble det bestemt å innlede merking av elg i kommunene Løten og Stor-Elvdal vinteren 1987.

Valg av leveområder

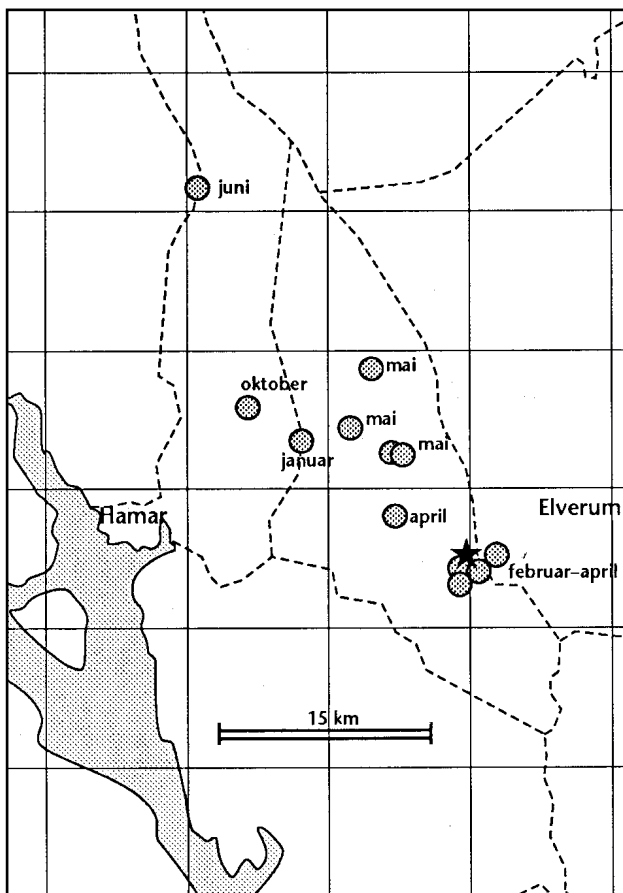
Et viktig spørsmål i elgforvaltningen er hvor elgkyrne velger leveområde. Både i Stor-Elvdal og Løten lyktes det å merke kalvene til flere voksne kyr, som ble utstyrt med radiosendere.

Av disse kunne posisjonen til fire kukalver på sensommeren eller høsten relateres til lokaliseringen av moras sommeroppholdssted.

I tre av fire tilfeller etablerte kukalven sommeroppholdssted i tilknytning til mora. Dette gjaldt ei ku som var merket i Stor-Elvdal med sommeroppholdssted på østsiden av Gundbrandsdalen i Ringebu kommune, ei ku med sommeroppholdssted i Imsdalen og ei ku merket i Løten som oppholdt seg på grensen mellom Vang og Ringsaker.

Avkommet til ei ku med sommeroppholdssted ved Storsjøen i Nord-Odal avvek fra dette mønsteret. Denne kua hadde tvillinger. Kukalven vandret nordover på sensommeren. Den siste kontakten var i Imsdalen. Oksekvalven oppholdt seg derimot på leveområdet til mora.

Oksenes trekk mindre omfattende enn kyrnes

Oksene som ble merket i Løten, ble fulgt mer intenst enn de andre dyrene. Selv om materialet er lite, var det en utpreget tendens til at trekket til voksne okser var mindre omfattende enn kyrnes.

Fire av fem okser oppholdt seg størstedelen av året innenfor Løten kommune. Kjerneområdet til disse dyrene gjennom året var ca. 3-6 km². En okse utvandret til Ringsaker, der den var svært stasjonær gjennom slutten av mai og til begynnelsen av oktober. Leve-

området var her på ca. 1,5 km².

Et annet kjennetegn for flere av oksene var at de etter brunsten og på tidligvinteren oppholdt seg i høyreliggende områder. Først i slutten av januar begynte de å bevege seg ned mot lavlandet rundt Rokosjøen.

Fordelingen av trekkdistanser avvek likevel ikke signifikant mellom okser og kyr når dyr merket i Stor-Elvdal og Løten ble behandlet samlet. Det var imidlertid en tendens til at oksene vandret kortere.

Stoffet er hentet fra

Bernt-Erik Sæther
og Morten Heim:

"Trekk- og vandringsforhold til elg merket i Løten og Stor-Elvdal kommuner."

NINA Oppdragsmedling 092

Vandringsmønster i løpet av året til voksen okse merket i Løten. Oksen ble fulgt regelmessig gjennom hele året. Merkeområdet er vist med stjerne (★).

BESTILLING: NINA Oppdragsmedling 092 kan bestilles fra NINA v/informasjonsjefen. Porto/eksp. kr. 50.